01
පාඩම

වඳිමි මුනි උතුමන් තිලෝගුරු

බුද්ධ රත්නය, ධර්ම රත්නය සහ සංඝ රත්නය බුද්ධාගමේ උතුම් පූජනීය වස්තූන් ය. ඒවා ත්‍රිවිධ රත්නය, තුනුරුවන් යන නම්වලින් ද හැඳින්වෙයි. මෙහි රත්න යන්න යෙදී ඇත්තේ උතුම් යන අර්ථයටයි. එය සාමාන්‍යයෙන් යෙදෙන්නේ වටිනා වස්තුවලට ය. ඒවාට රත්නයැයි කියන්නේ හේතු පහක් නිසා ය.

**"චිත්තීකතං මහග්ඝං ච - අතුලං දුල්ලභදස්සනං
අනොම සත්ත පරිභොගං - රතනං තෙන වුච්චති"**

දැකුම්කළු විසිතුරු බව නිසා ද, මිල කළ නොහැකි තරම් අගනා බැවින් සෙසු දේට සමාන නොවන විශේෂ ලක්ෂණ ඇති බැවින් නිතර දක්නට නැති කලාතුරකින් පහළවන දේ බැවින් හා සාමාන්‍ය පුද්ගලයන් අතර නොව උසස් මට්ටමේ පුද්ගලයන් විසින් පරිහරණය කෙරෙන නිසා ද රත්න යැයි කියනු ලැබේ.

බුද්ධ ධම්ම සංඝ යන ත්‍රිවිධ රත්නයේ රත්න භාවයට ද මේ කරුණු පහ ම හේතුවේ.

01. චිත්තීකතං - විසිතුරු බව

බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන පමණක් සලකන විට උන්වහන්සේ දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයකින් හා අසූවක් අනුබ්‍යඤ්ජනවලින් යුතු රූප සෝභාවෙන් විසිතුරු උතුමන් වහන්සේ ය. උන්වහන්සේගේ දේශනා විලාසය මෙන් ම අෂ්ටාංගික බ්‍රහ්මස්වරය ද විසිතුරු ය. එසේ ම ෂඩ් අසාධාරණ ඤාණයන්ගෙන් ද විසිතුරු ය. ධර්ම රත්නය හා සංඝරත්නය ද ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ම විසිතුරු පිළිවෙතට අනුව ම පවතින නිසා විසිතුරු ය. බුදුගුණ නවයෙන් ද දහම් ගුණ හයෙන් සඟ ගුණ නවයෙන් ද කියවෙන්නේ ඒ ඒ රත්නයේ ඇති එම විසිතුරු බව යි.

02. මහග්ඝං - ඉතා අගනා බව

"යං කිඤ්චි විත්තං ඉධ වා හුරං වා" යනාදී ගාථාවෙන් පැවසෙන පරිදි මෙලොව හෝ වෙනත් කවර ලෝකයක හෝ අගනා වස්තුවක්, ධනයක් වේ නම් ඒ කිසිවක් බුදුරජාණන් වහන්සේ තරම් නොවටනේ ය. උන්වහන්සේ රත්නයක් වන්නේ ඒ නිසා ය. මේ ආකාරයට ත්‍රිවිධ රත්නයේ ම අගනා බව රතන සූත්‍රයේ පැහැදිලි කර තිබේ.

03. අතුලං - කිසිවකට සමාන නොවන බව

තමන් වහන්සේ විසින් ම සත්‍ය අවබෝධ කරගෙන සියලු කෙලෙසුන් නසා ලෝක සත්ත්වයාට නිවන් මග පෙන්වන සදාකාලික දහමක් දෙසා වදාළ බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙන කිසිදු ශාස්තෘවරයෙකුට හෝ දෙවියෙකුට සමාන නොවේ. උන්වහන්සේගේ ධර්මය හා සමාන ධර්මයක් ද ලොව නැත. චතුරාර්ය සත්‍යය, ත්‍රිලක්ෂණය වැනි ධර්ම ඇතුළත් වන්නේ බුදුදහමේ පමණි. ලෝකයේ කොතරම් ආගමික ශ්‍රාවකයන් සිටියත් බුද්ධ ධර්මයෙන් පෝෂණය වී තමනුත් සසරින් මිදී සෙසු ජනතාව ද සසරින් මුදවාලන සුපටිපන්න ආදී ගුණවලින් පරිපූර්ණ වෙන කිසිදු ශ්‍රාවක පිරිසක් ලොව නැත.

04. දුලලභ දසසනං - කලාතුරකින් දක්නට ලැබෙන බව

"කලකිනි බුදුකෙනෙකුන් උපදින්නේ" - බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් ලොව පහළ වන්නේ කලාන්තරයකිනි. පසුගිය සාරසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයට ම ලොව බුදුරජාණන් වහන්සේලා පහළ වී ඇත්තේ විසි අට නමක් පමණි. ඇතැම් විට කල්ප සිය දහසක් ගණන් බුදුවරුන්ගෙන් තොරව ගත වේ. බුදුවරුන් දැකීම දුර්ලභ වන්නේ මේ නිසා ය. **"සදධමෙමා පරම දුලලභො"** යනුවෙන් සඳහන් වන පරිදි ඉතාම දුර්ලභ දෙය නම් සද්ධර්මය යි. සද්ධර්මය ලොව ඉස්මතු වන්නේ ද සංඝරත්නය පහළ වන්නේ ද බුදු කෙනෙකුන් වහන්සේ පහළ වුවහොත් පමණි. ඒ නිසා මෙම රත්නත්‍රය ම දුර්ලභ ය.

05. අනොම සතත පරිභොගං - උසස් පුද්ගලයන් විසින් පරිහණය කරනු ලැබීම.

සාමාන්‍යයෙන් රන් රුවන් වැඩිපුර පරිභෝග කරන්නේ සමාජයේ රජවරුන් සිටුවරුන් හෝ ධනවත් බලවත් අය යි. සමාන්‍ය දුගී දුප්පතුන් නොවේ. එසේ ම තුනුරුවන් ඇසුරු කරන්නේ ද ශ්‍රද්ධාව සීලය වැනි උසස් ගුණවලින් යුක්ත අයයි. පාපයේ ඇලී ගැලී සිටින්නෝ තෙරුවන් ඇසුරට බොහෝ විට නොපැමිණෙති.

බුදුගුණ

"ඉතිපි සො භගවා අරහං සමමාසමබුදෙධා විජජාචරණ සමපනෙනා සුගතො ලොකවිදූ අනුතතරො පුරිසදමමසාරථී සතථා දෙවමනුසසානං බුදෙධා භගවා"

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රහසින්වත් පවු නොකිරීම ආදී කාරණා නිසා **අරහං** වන සේක. චතුරාර්ය සත්‍යය තමන් වහන්සේ විසින් ම අවබෝධ කිරීම ආදී කාරණා නිසා **සම්මා සම්බුද්ධ** වන සේක. අෂ්ටවිද්‍යා පසළොස්චරණ ධර්මයන්ගෙන් යුක්ත හෙයින් **විජ්ජාචරණ සම්පන්න** වන සේක. සුන්දර වූ නිවනට පැමිණීම යනාදී කාරණා නිසා සුගත වන සේක. සත්වලෝක, සංස්කාර ලෝක, අවකාශ ලෝක යන සියලු ලෝකයන් මැනවින් දැන වදාළ හෙයින් **ලෝකවිදූ** වන සේක. දමනය කළ යුතු සත්වයන් දමනය කිරීමෙහි උතුම් ආචාර්යවරයන් වන බැවින් **අනුත්තර පුරිසදම්ම සාරථී** වන සේක. සියලු දෙවි

මිනිසුන්ට ශාස්තෘෘ හෙවත් මග කියාදෙන උතුමන් බැවින් **සත්ථා දේවමනුස්සානං** වන සේක. දතයුතු තාක් සියලු දේ අවබෝධ කොට අනුන්ට දෙසා වදාළ බැවින් **බුද්ධ** වන සේක. භාග්‍යසම්පන්නය යනාදී කාරණාවලින් **භගවා** වන සේක.

අරහං බුදුගුණය

තිලෝගුරු බුදුරජාණන් වහන්සේ කාරණා පහක් නිසා අරහං වන සේක. එනම්,

> **"ආරකත්තා හතත්තා ච - කිලෙසාරීන සො මුනි**
> **හතසංසාර චක්කාරො - පච්චයාදීන චා රහො**
> **න රහො කරොති පාපානි - අරහං තෙන වුච්චති"**

කෙනෙකු පිළිකුල් සහගත දේකින්, බියකරු තැනකින් ඈත්වන්නා සේ බුදුරදුන් කෙලෙසුන් කෙරෙන් දුරු වූ හෙයින් අරහං වන සේක. සතුරන් නසන රණ ශූරයෙකු සේ තමා තුළ ම වූ කෙලෙස් සතුරන් නැසූ හෙයින් ද සංසාර චක්‍රයේ ගරාදි හෙවත් පටිච්චසමුප්පාදයේ එන අවිද්‍යාදී ධර්ම සිඳලූ හෙයින් ද සියලු පූජාවන් ලැබීමට සුදුසු උතුම් ම පූජනීයයන් වහන්සේ වූ හෙයින් ද සිතින් කයින් හෝ වචනයෙන් රහසින්වත් පව් නොකරන හෙයින් ද අරහං වන සේක.

> **''රහසත් පව් නොකොට - කෙලෙසරයනුත් දුරුකොට**
> **නිසි වූයෙන් පුදට - අරහ යැයි නම කියති මුනිඳුට''**
> **(බුදුගුණ අලංකාරය)**

සම්මා සම්බුද්ධ ගුණය

බුදුරජාණන් වහන්සේ සියලු ලෝකයේ දතයුතු තාක් සියලු ධර්මයන් වැරදීමකින් තොරව මැනවින් වෙනත් කෙනෙකුගේ උපදේශයක් ද නැතිව තමන් වහන්සේ ම අවබෝධකර වදාළ හෙයින් සම්මා සම්බුද්ධ වන සේක.

ලෝකයේ සත්‍යය අවබෝධ කරන කෙනෙකු විසින් දතයුතු දේ තුන් ආකාර ය. එනම් **අභිඤ්ඤෙය්‍ය** ධර්ම හෙවත් විශේෂ ඤාණයෙන් දතයුතු, හැම අතින් ම විමසා බලා දතයුතු චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයත් **පහාතබ්බ** ධර්ම හෙවත් දුරුකළ යුතු අකුසල ධර්ම හා සමුදය සත්‍යය හෙවත් තෘෂ්ණාව'ත් **"භාවෙතබ්බ"** හෙවත් වැඩිය යුතු ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයත් ය.

> **"අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤාතං - භාවෙතබ්බං ච භාවිතං**
> **පහාතබ්බං පහීනං මෙ - තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණ"**
> **(සේල සූත්‍රය)**

එසේ විශේෂ නුවණින් දතයුතු දේ දැන වදාළ හෙයින් ද වැඩිය යුතු ධර්ම වැඩූ හෙයින් ද දුරු කළයුතු ධර්ම දුරුකර වදාළ හෙයින් ද බුද්ධ වෙමියි, බුදුරජාණන් වහන්සේ ම වදාරා තිබේ. තමන් වහන්සේ ම සත්‍යාවබෝධ කරන බුදුවරු දෙනමකි. එනම් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේත්, පසේ බුදු රජාණන් වහන්සේත් ය. ඒ අතුරින් පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දතයුතුතාක් සියලු දේ දැනගන්නා සර්වඥතාඥාණයෙන් යුක්ත නොවෙති. උන්වහන්සේට ඇත්තේ චතුරාර්ය සත්‍ය පිළිබඳ ඥාණය පමණි.

''තුන්කල්හි ම පැවති - පදරුත් සියල් ලොව ඇති
අතැඹුල සෙ දැන ගති - එයින් සම්මා සම්බුදුන යෙති''

(බුදුගුණ අලංකාරය)

විජ්ජාචරණ බුදුගුණය

බුදුරජාණන් වහන්සේ විද්‍යා හෙවත් මහා ඥාණසම්පත්තියකින් යුක්ත වූ හෙයින් ද ලෝක සත්ත්වයා කෙරෙහි මහාකරුණාවෙන් පිළිපන් ප්‍රතිපත්ති හෙවත් චරණ ධර්ම පහළොවකින් සමන්විත වූ හෙයින් ද විජ්ජාචරණ සම්පන්න වන සේක.

විද්‍යාවන් ධර්මයේ දෙයාකාරයකින් දැක් වේ. එනම් ත්‍රිවිද්‍යාව හා අෂ්ටවිද්‍යාව යි.

ත්‍රිවිද්‍යාව නම්,

පුබ්බේනිවාසානුස්සති ඥාණය

තමා පෙර සසර ගත කළ කඳ පිළිවෙල හෙවත් ජීවිත පරම්පරාව දැකීමේ නුවණ

දිබ්බ චක්ඛු ඥාණය

ලෝක සත්ත්වයන් සසර උපදින මැරෙන, සැප දුක් විඳින, පව් පින් කරන ආකාරය දැකීමේ නුවණ යි. මෙය චුතූපපාත ඥාණය යනුවෙන් ද හැඳින් වේ.

ආසවක්ඛය ඥාණය

සියලු කෙලෙසුන් නසා දැමීමේ නුවණ යි. එනම් අරහත් මාර්ගඥාණය යි.

අෂ්ටවිද්‍යා

"විපස්සනා ඥාණ මනොමයිද්ධි
ඉද්ධිප්පභෙදාපි ච දිබ්බසොතං
පරස්ස චෙතොපරියාය ඥාණං
පුබ්බෙනිවාසානුගතං ච ඥාණං
දිබ්බං ච චක්ඛාසව සංඛයං ච
එතානි ඥාණානි ඉධට්ඨවිජ්ජා"

විදර්ශනා ඥාණය, මනෝමය ඉද්ධි ඥාණය, ඉද්ධිවිධ ඥාණය, දිබ්බසෝත ඥාණය, පරචිත්ත විජානන ඥාණය, පුබ්බේ නිවාසානුස්සති ඥාණය, දිබ්බ චක්ඛු ඥාණය හා ආසවක්ඛය ඥාණය යනු අෂ්ටවිද්‍යාව යි.

චරණ ධර්ම

චරණ යනු පිළිපැදීම හෝ හැසිරීමයි. විද්‍යා ඥාන අවබෝධ කිරීමෙන් සර්වඥ බවට පත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මුළු ලෝක සත්ත්වයා කෙරෙහි මහාකරුණාවෙන් මුළු දිවිය ම සේවය සඳහා කැප කළ හ. ඒ ඥාණ ලබා සම්බුද්ධත්වයට පත්වීමටත් සේවය කිරීමටත් උපකාර වූ ධර්ම චරණ ධර්ම නම් වෙයි.

පසළොස් චරණ ධර්ම

"සීලං චරං ඉන්‍ද්‍රිය සංවරො ච
මත්තඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො
සද්ධා හිරොත්තප්ප බහුස්සුතත්තං
පරක්කමො චෙව සතී මතී ච
චත්තාරි ඣානානි ච තානි මානි
තිපඤ්චව ධම්මා චරණානි ජඤ්ඤා"

සීලය, ඉන්ද්‍රිය සංවරය, ආහාරයෙහි පමණ දැනීම, නිතර අවදියෙන් සිටීම, ශ්‍රද්ධාව, ලැජ්ජා භය, බහුශ්‍රැතභාවය, වීර්යය, සිහිය, ප්‍රඥාව, ප්‍රථමධ්‍යාන, ද්වීතියධ්‍යාන, තෘතීයධ්‍යාන, චතුර්ථධ්‍යාන යන මේ ධර්ම පහළොව බුද්ධ ජීවිතයේ අනූපමේය බුද්ධත්වය හා මෙහෙවර සඳහා උපකාර වූ ධර්ම වන හෙයින් චරණ ධර්ම නම් වෙයි.

"විද්දෑ නැණ අට ද - පසළොස් චරණ ගුණය ද
ඇතියෙන් එ මුනි සඳ - පිරුණු විජ්ජාචරණ නම් ලද"
(බුදුගුණ අලංකාරය)

සුගත බුදුගුණය

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සුගත ගුණය දෙයාකාරයකින් විස්තර කෙරෙයි.

01.

සුගත යන මෙහි "ගත" යනු ගමන යි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සෝභන ගමන් ඇති බැවින් ද සුන්දර තැනට සැපමිණි බැවින් ද මනාකොට ගිය බැවින් ද සුගත නම් වෙති. සෝභන ගමන නම් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යි. එය මෙලොව ඇති දුකින් මිදීම කරා යන සැබෑ සුන්දර ම මාර්ගය යි. ඒ මග ගමන් කළ හෙයින් සුගත නම් වන සේක.

එසේම සුන්දර තැන නම් නිර්වාණය යි. භවයේ උපදින තාක් කල් ඇත්තේ දුක ම ය. එය අසුන්දර ය. නිවන යනු නැවත නූපදීම වන බැවින් දුකෙන් තොර ය. එහෙයින් සුන්දර ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එතැනට වැඩි බැවින් ද සුගත වන සේක. එසේ ම ඒ ගමන සෝවාන් ආදී මාර්ගයන්ගෙන් සියලු ක්ලේශයන් ප්‍රහීණ කරමින් නැවත ඒ කෙලෙස්වලට නොවැටී පිරිසිදුව ම ගමන් කළ හෙයින් ද සුගත වන සේක.

02.

සුගද - ඉතා යහපත්, නිවැරදි, ප්‍රිය තෙපුල් වදාරණ හෙයින් ද උන්වහන්සේ සුගත වන සේක. බුදුරජාණන් වහන්සේ කිසිදා සිදු නොවූ අසත්‍ය අනර්ථකාරී අප්‍රිය වචන කතා නොකරති. ඒ බව මජ්ඣිම නිකායේ අභය රාජකුමාර සූත්‍රයේ මැනවින් පැහැදිලි කර තිබේ. උන්වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මය ද **සාත්‍ථං** - අර්ථ සහිතය, **සබ්‍යඤ්ජනං** - මනා පද වාක්‍ය ගැලපීමෙන් යුක්ත ය. **කෙවලපරිපුණ්ණං** - හැම අතින් ම සම්පූර්ණ ය. එනිසා ද උන්වහන්සේ සුගත වන සේක.

> **"යහපත් කොට යෙතැයි - සුන්දර තැනට සැපතැයි**
> **සොඳුරු බස් කියතැයි - කියති ඒ මුනි රජුට සුගතැයි"**
> **(බුදුගුණ අලංකාරය)**

ලෝකවිදූ බුදුගුණය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සර්වප්‍රකාරයෙන් ම ලෝකය ගැන දන වදාළ සේක. ලෝකය සත්ත්ව ලෝක, සංස්කාර ලෝක, අවකාශ ලෝක යනුවෙන් ත්‍රිවිධ වේ.

01.

සත්ව ලෝකය - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියලු සත්ත්වයන්ගේ ආසය හෙවත් උපදින තැන්, අනුසය හෙවත් සත්ත්ව සන්තානයෙහි නිදන්ගතව ඇති ක්ලේශ ධර්මයන් කවරේ ද යන්නත් චරිත වශයෙන් සුචරිත දුශ්චරිත සහ රාග, ද්වේශ, මෝහ, ශ්‍රද්ධා, විතක්ක, බුද්ධි යන චරිත ලක්ෂණත් අධිමුත්ති හෙවත් අවබෝධ කිරීමේ ශක්තිය කෙතරම් ද යන්නත් එසේම කෙලෙස් අඩුවැඩි බව ආදී සියලු සත්ව ලක්ෂණ දන වදාළ සේක.

සංස්කාර ලෝකය - නම් ලෝකය සකස් වී ඇති ආකාරය යි. උන්වහන්සේ එය මැනවින් දන්නා සේක. එනම්, සියලු සත්ත්වයන් හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා බව, නාම රූප භේදය, ත්‍රිවිධ වේදනා, සතර ආහාර, පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ, ෂඩායතන, අෂ්ටලෝක ධර්මය, නවසත්තාවාස, යනාදී මේ ලෝකයේ සකස් වීම හා පැවැත්ම පිළිබඳ ඤාණය සංස්කාර ලෝකය පිළිබඳ ඤාණය යැයි කියනු ලැබේ.

02.

අවකාශ ලෝකය - මහා පෘථිවිය ඉර මඩල, සඳ මඩල, අව්ව, වැස්ස, සුළඟ, ගංගා ඇළ, දොළ, සාගර ආදී ලෝක ධාතූන් කාම රූප අරූප ලෝකත් අවකාශ ලෝකයට ගැනේ. මේ ත්‍රිවිධාකාර වූ ලෝකය පිළිබඳ ඤාණයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ යුක්ත වූ හෙයින් ලෝකවිදූ වන සේක.

''තුන්ලොව තතු ලෙසට - දැනගෙන නොදත් මෙලොවට
දෙසුයෙන් නියම කොට - ලෝකවිදූ යයි කියති මුනිඳුට''
(බුදුගුණ අලංකාරය)

අනුත්තරොපුරිසදම්ම සාරථී බුදුගුණය

"පුරිසදමෙම සාරෙතීති පුරිසදමම සාරථී" දමනය කළ යුතු පුද්ගලයන් මෙහෙයවයි. දමනය කරයි, හික්මවයි යන අර්ථයෙන් පුරිසදම්ම සාරථී වන සේක. මෙහි පුරිස යන්න යෙදී ඇත්තේ ස්ත්‍රී පුරුෂ භේදයක් දෙව් මිනිස් තිරිසන් භේදයක් හෝ නැතිව පුද්ගලයන් යන අර්ථයෙනි. ඒ අනුව උන්වහන්සේ නාලාගිරි නම් හස්ති රාජයා ද චූලෝදර මහෝදර වැනි දිව්‍ය නාගයන් ද බක වැනි බ්‍රහ්මයන් ද රාහු වැනි අසුරයන් ද සක්දෙව් රජ ඇතුළු නොයෙකුත් දෙවියන් ද ආලවක වැනි යක්ෂයන් ද චිඤ්චිමානවිකා වැනි කාන්තාවන් ද සච්චක අම්බට්ඨ වැනි බමුණන් ද දමනය කළ සේක. මේ සියලු ම දමනයන්ගෙන් ප්‍රකටවන්නේ පුරිසදම්ම සාරථී ගුණයයි.

උන්වහන්සේ පුද්ගලයන් දමනය කරන ආකාරය විස්තර කරමින් අංගුත්තර නිකාය චතුක්ක නිපාතයේ කේසී සූත්‍රයේ දී **"අහං ඛො කෙසී පුරිසදමමං සණ්හෙනපි විනෙමි, ඵරුසෙනපි විනෙමි, සණ්හඵරුසෙනපි විනෙමි"** යනාදී වශයෙන් තමන් වහන්සේ දමනය කළ යුතු පුද්ගලයන්ගෙන් ඇතමෙකු මෘදු පිළිවෙතින් ද ඇතමෙකු රළු පිළිවෙතින් ද ඇතමෙකු දෙයාකාරයෙන් ම ද හික්මවන බව වදාරා තිබේ. මෙහි මෘදු පිළිවෙත යනු සුචරිතය සහ සුචරිතයෙන් ලැබෙන විපාක කියා දීමයි. රළු පිළිවෙත යනු දුශ්චරිතය සහ දුශ්චරිතයෙන් වන විපාක ගැන කියාදීම යි. ඇතැම් පුද්ගලයන් මේ දෙයාකාරයෙන් ම හික්මවන්නට සිදු වීම තුන්වෙනි පියවරයි. හතරවෙනි පියවරක් ද ඇත, එනම් ඡන්න තෙරුන්ට බ්‍රහ්ම දණ්ඩනය පැණවීම මෙන් අවවාද අනුශාසනා කිරීමෙන් වැළකීමයි.

මේ ගුණය අනුත්තරො - පුරිසදම්ම සාරථී යනුවෙන් ගුණ දෙකක් ලෙස පිළිග න්නා සම්ප්‍රදායක් ද තිබේ. විසුද්ධි මාර්ගයේ දී අනුත්තරො යනු තථාගතයන් වහන්සේට වඩා උතුම් කෙනෙක් නැත යන අර්ථයෙන් ද පුරිස දම්ම සාරථී යනු පුරුෂයන් දමනය කිරීමේ උතුම් ආචාර්යයන් යන අර්ථයෙන් ද ගුණ වෙන වෙන ම දක්වා, නැවත පුද්ගලයන් දමනය කිරීමෙහි උන්වහන්සේ තරම් උතුම් කෙනෙක් නැත යන අර්ථයෙන් එක ගුණයක් ලෙස ද දක්වා තිබේ. බුදුගුණ අලංකාරයේ දී මේ දෙක වෙන වෙන ගුණයන් ලෙස දක්වා තිබේ. එවිට බුදුගුණ දහයක් වේ. පොදු පිළිගැනීම නම් බුදුගුණ නවයක් බවයි. එහි දී මේ දෙක එක ගුණයක් සේ ගත යුතුයි.

''බඹසුර යකුන් තද - දමනය කර තමන් ලද
සෙත් දී මුනිඳු සඳ - පුරිසදම්සාරතී නම් ලද''
(බුදුගුණ අලංකාරය)

සත්ථා දේවමනුස්සානං බුදුගුණය

බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙවි මිනිසුන්ට ශාස්තෘ වන සේක. ශාස්තෘ යනු අනුසාසනා කරන්නා ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙවි මිනිසුන්ට දිට්ඨධම්මික හෙවත් මෙලොව දියුණුවට ද සම්පරායික හෙවත් පරලොව දියුණුවට ද පරමත්ථ හෙවත් නිර්වාණය පිණිස ද අනුශාසනා කරන හෙයින් (සත්ථා) ශාස්තෲ වන සේක. සත්ථ (සාර්ථ) යනු ගැල් සියගණනින් යුක්ත ගැල් සාත්තුවකට තවලමකට කියන නමකි. අතීතයේ එබඳු ගැල් කණ්ඩායම් රැගෙන කාන්තාරවලින්, මහා වනාන්තර අතරින් තරණය කිරීමේ දී ඒවාට මඟපෙන්වන ගැල් නායකයා, සාත්තු නායකයා සත්ථා යනුවෙන් හඳුන්වන ලදී. එසේ ම බුදුරජාණන් වහන්සේත් සත්වයන් සසර කතරින් එතෙර කරවන හෙයින් සත්ථා නම් වන සේක.

වෙනත් ශාස්තෲන් වහන්සේලා අතර බුදුරජාණන් වහන්සේ විශේෂ වන්නේ කවර කරුණුවලින් දැයි අංගුත්තර නිකායේ පංචක නිපාතයේ කකුධ සූත්‍රයේ මෙසේ සඳහන් වෙයි. "මොග්ගල්ලානය, මේ ලෝකයේ අපිරිසිදු සීල ඇති අපිරිසිදු ජීවිකා ඇති අපිරිසිදු ධර්ම දේශනා ඇති අපිරිසිදු විවරණ ඇති අපිරිසිදු ඤාණ දර්ශන ඇති ශාස්තෲවරු වෙති. ඔවුහු තමන් එම කරුණුවලින් පිරිසිදු අය සේ පෙනී සිටිති. එහෙත් මම පිරිසිදු සීල ඇතිව ම පිරිසිදු ජීවිකා ඇතිව ම පිරිසිදු ධර්ම දේශනා ඇතිව ම පිරිසිදු විවරණ කිරීම් ඇතිව ම පිරිසිදු ඤාණ දර්ශන ඇතිව ම එම කරුණුවලින් මා පිරිසිදු බව පවසමි. ඒ අපිරිසිදු ශාස්තෲවරු එම කරුණුවලින් ශ්‍රාවකයන් තමා බේරාගනු ඇතැයි බලාපොරොත්තු වෙති. මගේ ශ්‍රාවකයන් මේ කිසිම කරුණකින් මා නොරකිති. මම ඔවුන්ගෙන් එබඳු රැකවරණයක් බලාපොරොත්තු නොවෙමි. මන්ද ඒ හැම කරුණින් ම මා පිරිසිදුව සිටින බැවිනි.''

''බව කතරින් එතෙර - ලනුයෙන් සතන් හැම වර
තිලෝගුරු මුනිවර - වීය සත්තා නමින් පුවතර''
(බුදුගුණ අලංකාරය)

බුද්ධො බුදුගුණය

"බුජ්ඣිතා සච්චානිති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤුතාය බුද්ධො, සබ්බ දස්සාවිතාය බුද්ධො, අනඤ්ඤනෙය්‍යතාය බුද්ධො" යනාදී වශයෙන් පටිසම්භිදා මග්ගයෙහි හා නිද්දේස පාලියෙහි සඳහන් වන පරිදි බුදුරජාණන් වහන්සේ චතුස්සත්‍යය අවබෝධ කළ බැවින් ද අන්‍යයන්ට අවබෝධ කර වූ බැවින් ද සියල්ල දන්නා බැවින් ද සියල්ල දක්නා බැවින් ද අනෙකෙකු විසින් අවබෝධ නොකරවන ලදුව තමන් ම අවබෝධ කළ බැවින් ද බුද්ධ වෙති.

බුදුගුණ අතර සම්මා සම්බුද්ධ සහ බුද්ධ යැයි ගුණ දෙකකි. චතුස්සත්‍ය අවබෝධ කළ අර්ථය මේ ගුණ දෙකට ම පොදු ය. ගුණ දෙක අතර වෙනස තිබෙන්නේ සම්මා සම්බුද්ධ යනු තමන් වහන්සේ විසින් ම ඉතිරි නොකොට ලෝ තතු සහමුලින් ම අවබෝධ කිරීමයි. එයින් උන්වහන්සේගේ සර්වඥ බව හෙවත් විශිෂ්ට අවබෝධය ප්‍රකාශ වෙයි.

එයට **අවබෝධඥාණය** යැයි කියනු ලැබේ. බුද්ධ යන්නෙන් සම්මා සම්බුද්ධ ගුණයෙන් නොකියවුණු විශේෂත්වය නම් තමන් අබෝධ කරගත් සත්‍ය ධර්මය සත්ත්වයන්ගේ ආසයානුසය ආදී කාරණා සලකා සියල්ලන්ට අවබෝධ කරලීමේ සමර්ථ භාවය යි. එය **දේශනා ඥාණය** යැයි හඳුන්වනු ලැබේ.

චතුස්සත්‍යාවබෝධ කිරීම යන අර්ථයෙන් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේත් පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේත් ශ්‍රාවක රහතන් වහන්සේත් බුද්ධ යන ගුණයට ගැනේ. එහි දී විශේෂත්වය ශ්‍රාවක රහතන් වහන්සේ චතුස්සත්‍යාවබෝධය කිරීමෙන් බුද්ධ වුවත් අනුන් වෙතින් අවබෝධ කරගන්නා නිසා සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේට සමාන නොවෙති. පසේබුදු රජාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ ම චතුස්සත්‍යාවබෝධය කිරීමෙන් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේට සමාන වුවත් ලෝකයේ සියලු තතු අවබෝධ කිරීමේ සර්වඥතා ඥාණයෙන් ද බුද්ධො ගුණයෙන් කියවුණු පරිදි අන්‍යයන්ට අවබෝධ කරවීමේ දේශනා ඥාණයෙන් ද තොර බැවින් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේට සමාන නොවෙති.

භගවා බුදුගුණය

භගවත් යනු ශ්‍රේෂ්ඨ උතුම් යන අර්ථය දෙන ගුණ නාමයකි.

"භගවාති වචනං සෙට්ඨං
භගවාති වචන මුත්තමං
ගරු ගාරව යුත්තො සො
භගවා තෙන වුච්චති"
(විසුද්ධි මාර්ගය)

භගවත් යනු ශ්‍රේෂ්ඨ නාමයකි, භගවත් යන නාමය උතුම් ය, තථාගතයන් වහන්සේ ගුරුවරයා ය ගෞරවයෙන් යුක්ත ය. එහෙයින් උන්වහන්සේ භගවත් යැයි කියනු ලැබේ.

"භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො - භගෙහි ච විභත්තවා
භත්තවා වන්තගමනො - භවෙසු භගවා තතො"

භාග්‍යවා

බුදුරජාණන් වහන්සේ දස පාරමිතා ආදී කුසල පුණ්‍යභාග්‍යයෙන් යුක්ත හෙයින් භගවා නම් වෙති. ''භග්ගවා'' - සියදහස් ගණන් කෙලෙසුන් බින්ද හෙයින් භගවා නම් වෙති. භගෙහියුත්තො - ඓශ්වර්යය හෙවත් ඊශ්වර භාවය අධිපති භාවය. ධර්ම හෙවත් ලෝකෝත්තර ධර්මය. යසශ් හෙවත් තුන්ලොව පතළ කීර්තිය. ශ්‍රී හෙවත් මහා පුරුෂ ලක්ෂණාදියෙන් සපිරි රූප සෝභාව. කාම හෙවත් සිතූ පැතූ ආකාරයෙන් තම යහපත හෝ අනුන්ගේ යහපත සිදු වීම ය. ප්‍රයත්න හෙවත් ලෝකයාගේ ගෞරවය ලැබිය යුතු තරම් වූ වීර්යයෙන් යුක්ත බව ය යන භග ධර්ම හයෙන් යුක්ත බැවින් ද භගවත් නම් වෙති.

විභත්තවා

සියලු ධර්ම ස්කන්ධ ධාතු ආයතනාදී වශයෙන් බෙදා දක්වන විභජ්ජවාදී වන හෙයින් භගවත් නම් වෙති. භත්තවා - දිව්‍ය විහාර හෙවත් ධ්‍යාන ය, මෛත්‍රී කරුණාදී බ්‍රහ්ම විහාර ය, සෝවාන් ආදී ඵල සමාපත්ති නම් වූ ආර්ය විහාර ය යන මේ ත්‍රිවිධ විහරණයන් භජනය කළ හෙයින් ද භගවත් නම් වෙති. භවෙසු වන්තගමනො - භව ගමන සිදුකරන තෘෂ්ණාව වමාරා දැමූ හෙයින් ද භගවත් නම් වෙති.

බෙදුයෙන් දහම් කඳ - බජනය කෙළෙන් ගුණ කඳ
බග දහමින් සසඳ - බැවින් බගවත් වී ය මුනි සඳ
(බුදුගුණ අලංකාරය)

ධර්මය බෙදා දැක් වූ බැවින් ද අනූන ගුණයෙන් යුතු බැවින් ද භාග්‍යධර්මයෙන් යුක්ත බැවින් ද මුනීන්ද්‍රයන් වහන්සේ භගවා නම් වූ හ.

බුදුගුණ නවයක් පමණක් ම නොවේ. බුදු කෙනෙකුන්ටවත් කියා නිම කළ නොහැකි තරම් ය. අනන්ත ය. ලොව ඇති යහගුණ මෙපමණයයි කිසිවෙකුට ගණනින් කිව නොහැකි ය. ඒ සියලු යහගුණ එක් පුද්ගලයෙකු වෙත පිහිටියේ නම් ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ ය. ගණන් කළ නොහැකි ජලය පත, කෝප්ප, වීදුරු, බෝතල, ලීටර, ගැලුම්, වැව්, මුහුදු වශයෙන් අන්තර්ගත භාජන වශයෙන් ගණන් කරන්නා සේ අපරිමිත බුදුගුණ ගණන් කිරීමේ පහසුව සඳහා අරහං ආදී බුදුගුණ නවයකැයි දක්වනු ලැබේ. මේ එක් ගුණයක ගුණ දහස් ගණනක් අඩංගු ය.

මේ අනන්ත බුදුගුණ මෙනෙහි කිරීම බුද්ධානුස්තියයි. බුද්ධානුස්සතිය වැඩීමෙන් ශ්‍රද්ධාව වැඩෙන්නේ ය.

අභ්‍යාස

01. අෂ්ට විද්‍යා හා පසළොස් චරණ ධර්ම සොයා ලියන්න.
02. ඔබ කැමැති බුදුගුණයක් ඇසුරුකරමින් පන්තිය ඉදිරියේ ධම්ම චින්තාවක් ඉදිරිපත් කරන්න.
03. බුදුගුණ ඇතුළත් බුදුගුණ අලංකාරයේ කවි පාඩම් කරන්න.